

La Voie royale

Son regard quitta les éclairs des coupe-coupe et retomba sur le sol: les sections des roseaux devenaient déjà brunes? Prendre, lui aussi, un coupe-coupe et frapper, plus fort que ces paysans! Ah! de grands coups de faux à travers ces roseaux! ... Le guide le toucha doucement pour attirer son attention: après la chute d'une dernière touffe, protégés par les pierres, rayés par quelques roseaux restés debout, les blocs qui formaient la porte se distinguaient, lisses.

Sans sculptures, encore une fois.

Le guide souriait, l'index toujours tendu. Jamais Claude n'avait éprouvé un tel désir de frapper. Serrant les poings, il se retourna vers Perken, qui souriait aussi. L'amitié que Claude lui portait se changea d'un coup en fureur; pourtant, orienté par la direction commune des regards, il détourna la tête: la porte, qui sans doute avait été monumentale, commençait en avant du mur, et non où il la cherchait. Ce que regardaient tous ces hommes habitués à la forêt, c'était l'un de ses angles, debout comme une pyramide sur des décombres, et portant à son sommet, fragile mais intacte, une figure de grès au diadème sculpté avec une extrême précision. Claude, entre les feuilles, distinguait maintenant un oiseau de pierre, avec des ailes éployées et un bec de perroquet; un épais rai de soleil se brisait sur l'une de ses pattes. Sa colère disparut dans ce minuscule espace éblouissant; la joie l'envahit, une reconnaissance sans objet, une allégresse aussitôt suivie d'un attendrissement stupide. Il avança sans y prendre garde, possédé par la sculpture, jusqu'en face de la porte. Le linteau s'était écroulé, entraînant tout ce qui le surmontait, mais les branches qui enserraient les montants restés debout, tressées, formaient une voûte à la fois noueuse et molle que le soleil ne traversait pas. A travers le tunnel, au-delà des pierres écroulées dont les angles noirs, à contre-jour, obstruaient le passage, était tendu un rideau de pariétaires, de plantes légères ramifiées en veines de sève. Perken le creva, découvrant un éblouissement confus d'où ne sortaient que les triangles des feuilles d'agave, d'un éclat de miroir; Claude franchit le passage, de pierre en pierre, en s'appuyant aux murs, et frotta contre son pantalon ses mains pour se délivrer de la sensation d'éponge née de la mousse. Il se souvint soudain du mur aux fourmis: comme alors, un trou brillant, peuplé de feuilles,

semblait s'être évanoui dans la grande lumière trouble, rétablie une fois de plus sur son empire pourri. Des pierres, des pierres, quelques-unes à plat, presque toutes un angle en l'air: un chantier envahi par la brousse. Des pans de mur de grès violet, les uns sculptés, les autres nus, d'où pendaient des fougères; certains portaient la patine rouge du feu. Devant lui, des bas-reliefs de haute époque, très indianisés (Claude s'approchait d'eux), mais très beaux, entouraient d'anciennes ouvertures à demi cachées sous un rempart de pierres éboulées. Il se décida à les dépasser du regard: au-dessus, trois tours démolies jusqu'à deux mètres du sol, leurs trois tronçons sortant d'un écroulement si total que la végétation naine seule s'y développait, comme fichés dans cet éboulis; des grenouilles jaunes s'en écartaient avec lenteur. Les ombres s'étaient raccourcies: le soleil invisible montait dans le ciel.

Un immobile frémissement, une vibration sans fin animait les dernières feuilles, bien qu'aucun vent ne se fût levé: la chaleur ...

Une pierre détachée tomba, retentit deux fois, sourdement d'abord puis avec un son clair, appelant dans l'esprit de Claude le mot: in-so-li-te. Plus que ces pierres mortes à peine animées par le cheminement des grenouilles qui n'avaient jamais vu d'hommes, que ce temple écrasé sous un si décisif abandon, que la violence clandestine de la vie végétale, quelque chose d'inhumain faisait peser sur les décombres et les plantes voraces fixées comme des êtres terrifiés une angoisse qui protégeait avec une force de cadavre ces figures dont le geste séculaire régnait sur une cour de mille-pattes et de bêtes des ruines.

Королівський шлях

Він відірвав погляд від блиску ножів і поглянув на землю: зрізу тростини вже потемніли. Ех, взяти б цей ніж самому і розмахувати ним з усіх сил! Напевно в нього це вийшло би краще, ніж у селян... Ех, широких помах коси по тростинам!... Провідник легенько торкнувся його, щоб звернути увагу: після того як упали останні стеблі, можна було розгледіти відокремлені камінням, вкриті очеретом глиби, що утворювали вхід, – вони були зовсім гладкі.

Так, і на цей раз знову без скульптурної різьби.

Провідник посміхався, продовжуючи показувати пальцем. Ніколи ще Клод не відчував такого бажання вдарити. Стиснувши кулаки, він повернувся до Паркена, той також посміхався. Дружні почуття, які мав Клод по відношенню до нього раптом обернулися у страшенну ярість; поміж тим, він все ж повернув голову у напрямку поглядів: безумовно, вхід, що колись знаходився тут, був монументальним, і починався перед стіною, а зовсім не там, де він його шукав. І всі ці люди, що звикли до лісу, дивилися на один з його кутів, що був схожий на піраміду, яка височіє над уламками. На її вершині знаходилася тендітна, але зовсім неушкоджена фігура з кераміки, з діадемою неймовірно детальної різьби. Крізь листя, Клод тепер вирізняв кам'яну птаху з дзьобом папуги; широка смуга світла розбивалася прямо об її лапу. Гнів Клода одразу зник, розтанув у цьому крихітному сяючому просторі. Клода охопила радість та глибока вдячність невідомо кому, яку згодом замінило милування. Без жодних побоювань, весь у полоні скульптури, він ринувся до воріт. Перемичка рухнула разом з усім, що було над нею, але гілки прижали вцілілі косяки, переплелися та утворили вузлуватий, але гнучкий звід, через який не пробивалось сонце. Через тунель, над поваленим камінням, почорніли краї яких перегороджували шлях, простягнулася завіса з постениці – ніжної рослини, сповненої соковитими прожилками. Паркен розірвав його, і з'явилося помутніле сяння, через яке можна було побачити лише трикутні листя агави, схожі на уламки дзеркала. Клод здолав цей прохід, від каменю до каменю, він витер руки об штани, щоб позбавитись цього відчуття сирості через мох. Йому згадалася стіна з мурахами, як тоді, сяючий отвір забитий листкам начебто розчинився у м'явому світлі, що знову оволодів своєю гнилою імперією. Каміння, каміння, деяке плазом, але більшість гострою стороною догори – будівельний майданчик, що заповнив джунглі. Шматочки стін з фіолетової кераміки, одні – з різьбою, інші – гладенькі, з яких звисали папоротники, на деяких – червоні сліди вогню. Прямо перед ним – барельєфи давніх часів, достатньо індианізовані (Клод підійшов до них дуже близько), але дуже гарні, оточені якимись отворами, наполовину схованими за стіною через обрушене каміння. Він наважився перевести погляд далі: наверху – три зруйновані башти, від них залишилось не більше 3 метрів над землею; 3 обрубки стирчали над такими неймовірними руїнами, де прижилася лише така карликова рослинність, що здавалося наче її спеціально сюди посадили; жовті жаби не поспішаючи покидали свої насиджені місця. Тіні стали коротшими – невидиме сонце підіймалося все вище.

Не було жодного вітру, але нерухомий подих і нескінчене тремтіння колихали останні листки – жара...

Камінь відвалився і впав, прогримівши двічі, спочатку глухо, а потім дзвінко, викликав у свідомості Клода слово: не-зви-чай-но. Але щось більше за це мерве каміння, що іноді оживало через сновигаючих жаб, і які ніколи не бачили людей; щось більше за цей храм, у повному забутті; щось більше за таємну та невпинну рослинність у цих руїнах, та ненажерливі рослини, що замерли наче у жаху; щось нелюдське давило, вселяючи тривогу. Мертвою хваткою схопившись за ці завмерлі на віка фігури, охороняло їх у цьому царстві сороконіжок та інших тварин.